

Tisdagen den 22 februari

Kl. 16.00

§ 1 Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs en från justitieombudsmannen Tor Alfred Bexelius inkommen skrivelse, däri denne avsågt sig uppdraget att vara riksdagens justitieombudsman från och med den dag nytt val av justitieombudsman ägde rum i anledning av denna avsägelse.

Med anledning härav beslöt kammaren att erforderligt val skulle anställas i föreskriven ordning.

§ 3 Herr talmannen meddelade att fru Sundberg, som beviljats ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4 Herr talmannen meddelade att fröken Sandell enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden den 18 februari tills vidare.

Fröken Sandell beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 5 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 5 till lagutskottet.

§ 6 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 4, skatteutskottets betänkande nr 1, justitieutskottets betänkanden nr 1 och 2, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 1–3, kulturutskottets betänkande nr 2, trafikutskottets betänkande nr 4, inrikesutskottets betänkanden nr 1 och 8 samt civilutskottets betänkande nr 3.

§ 7 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 66.

§ 8 Interpellation nr 67 ang. planering för civil produktion inom krigsmaterielindustrin

Ordet lämnades på begäran till

Herr ISRAELSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Ett betydande antal människor inom landet är nu för sin försörjning beroende av svensk tillverkning av försvarsmateriel. Bara inom de två största företagen som levererar dylik materiel, Saab-Scania AB och Bofors AB, kan antalet anställda som är försörjningsmässigt beroende av försvarsmaterieltillverkning uppskattas till omkring 10 000 personer. Utvecklingen i fråga om statens inköp av försvarsmateriel under 1970-talet beror på kommande beslut om försvarets framtida struktur och nivå.

Enligt min och mitt partis, vpk:s, mening är det nödvändigt att Sverige uppehåller ett försvar som syftar till värn av det nationella oberoendet, men vi menar att en annan struktur hos försvaret skulle kunna nedbringa kostnaderna avsevärt. Det betyder att vi förordar en försvarsorganisation som ej utgör en kopia av stormakternas offensiva militärapparater utan ett defensivt inriktat försvar som tar till vara de erfarenheter som gjorts inom de nationella befrielseörelserna. En dylik inriktning skulle leda till att kostnaderna för inköp av försvarsmateriel skulle minska och då främst kostnaderna för offensivt inriktad dyrbar materiel.

Även om en dylik inriktning av försvaret ej vinner statsmakternas gillande kan en minskning av vissa materielinköp emotses under de närmaste åren.

En minskning av beställningarna på försvarsmateriel kan frigöra arbete och materiella resurser för samhällsnyttiga ändamål. Men om tillräckliga förberedelser inte vidtagits kan den också leda till betydande omställningssvårigheter för i första hand de företag som har stora leveranser till försvaret. I många fall är omställning inte möjlig, och då får respektive fabriker lägga ned sin tillverkning.

Min hemort, Karlskoga, domineras av ett enda stort företag, Bofors AB. Omkring 40 procent av dess fakturering utgöres av försvarsmateriel, av vilken en mindre del exporteras och en större del levereras till svenska försvaret.

Enligt information som företaget lämnat till kommunen kan man inte utesluta att en nedgång i företagets leveranser av försvarsmateriel, på sikt, kan leda till att 2 000–3 000 anställda måste avskedas, om ersättningstillverkning ej kan kompensera bortfallet i sysselsättning.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att till herr industriministern få ställa följande frågor:

1. Föreligger eller finnes under utarbetande någon plan för krigsmaterielindustrins omställning till produktion för civila ändamål?

2. Om så inte är fallet, avser industriministern att ta initiativ till en sådan planering?

Denna anhållan bordlades.

§ 9 Interpellation nr 68 om upprustning och utbyggnad av Karlsborgs hamn

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖVENBORG (vpk), som yttrade:

Herr talman! Hur skall det bli med hamnen i Karlsborg i Norrbotten och den fortsatta skeppningen? Det finns fortfarande anledning att ställa den frågan.

I följd offentliggjorde AB Statens skogsindustrier sin länge aviserade transportutredning, och den gick bl. a. ut på att skeppningen från Karlsborg skulle upphöra. En mycket stark opinion som fick stöd från länsmyndigheternas sida tvingade emellertid fram ett något annorlunda ställningstagande. Vid styrelsens sammanträde den 13 oktober 1971

beslöts att göra ytterligare kompletterande utredningar innan ärendet slutligen avgjordes.

Vid senare överläggningar mellan företrädare för ASSI:s ledning, företrädare för den lokala förvaltningen, kommunen och fackföreningen framfördes från ASSI:s sida att den enda förutsättningen för att ASSI skulle kunna tänkas behålla sin skeppning över Karlsborg är att vissa muddringsarbeten i farleden in mot hamnen måste ske och utföras utan kostnader för bolaget.

I anledning av detta besked uppvaktade företrädare för Kalix kommun regeringen och hemställde om stöd.

Den 9 november 1971 beslutade ASSI-styrelsen att bolaget under 1973 skall övergå till ett nytt system för färdiga produkter från Karlsborg och Lövholmens bruk till de västeuropeiska huvudmarknaderna. Som centralhamn för produktionen i Lövholmen samt för produktionen i Karlsborg under vinterstängningsperioden skall användas den av Piteå kommun planerade hamnen vid Haraholmen utanför Piteå. I den kommunicé som bolaget i anledning därav utfärdade heter det bl. a.: "I fråga om den del av produktionen från Karlsborgs bruk som kan avlastas under den tid då sjöfarten kan uppehållas utan hinder av is har styrelsen särskilt övervägt möjligheten att inom transportsystemets ram bibehålla utlastning från Karlsborg." I nämnda kommunicé återupprepade styrelsen vilka kostnadskrävande åtgärder som i så fall måste vidtagas och att bolaget inte kommer att åta sig någon del av desamma.

Kommunen som betraktar den fortsatta verksamheten som ett livsvillkor för bygden har låtit utföra en kostnadskrävande utredning som nu föreligger klar. Den visar att de minimiåtgärder som ASSI begär kommer att kosta ca 13 miljoner kronor.

Karlsborgs hamns betydelse — inte bara när det gäller den statliga träindustrins framtid utan också ur övrig lokaliseringssynpunkt — är ostridig. Framtidsperspektivet måste vara lokalisering av nya tyngre industrier till östra delen av Norrbotten, och då spelar tillgången till en väl utbyggd hamn en avgörande roll. De åtgärder som ASSI anger som nödvändiga är minimiåtgärder som måste följas av flera om man på allvar vill befrämja en industriell utveckling för regionen i fråga. Ur lokaliseringssynpunkt sett har staten sålunda ett direkt ansvar för att nödvändiga åtgärder kommer till utförande.

Det bör därför ankomma på staten att bekosta de här aktuella arbetena, vilka är angelägna inte enbart för de närmast liggande behoven utan också med hänsyn till att en väl utbyggd industrihamn behövs för framtida nödvändiga företagsetableringar.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern få rikta följande fråga:

Vill statsrådet för sin del medverka till att en nödvändig upprustning och utbyggnad av Karlsborgs hamn på statlig bekostnad kommer till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Interpellation nr 69 ang. beslutad nedläggning av vissa landsvägsbusslinjer

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÅGELSBO (c), som yttrade:

Herr talman! Tillkomsten av statens järnvägar får ses som ett uttryck för uppfattningen att samhället – och då främst staten – har ett grundläggande ansvar för den kollektiva trafikförsörjningen. I takt med att den privata biltrafiken ökat tycks emellertid känslan för detta ansvar ha försvagats. Ringa hänsyn har tagits till det förhållandet att många människor trots allt saknar bil. Runt om i landet har man kunnat konstatera att detta är fallet. En stor del av järnvägsnätet har lagts ner och statens järnvägar har långtgående planer i fråga om framtida nedläggningar.

I princip skall den inställda järnvägstrafiken ersättas med landsvägs- trafik. Busslinjer skall inrättas i stället för tågförbindelserna. Man torde emellertid kunna slå fast att omfattningen av ersättningstrafiken ofta inte motsvarat förväntningarna. Den upprustning av vägarna som varit en förutsättning för busstrafiken har sällan kommit till stånd och om detta skett så har den i många fall inte genomförts förrän långt efter trafikomläggningen. Vidare har antalet busslinjer ofta blivit färre än som kan anses skäligt.

Det allvarligaste är emellertid att de som ersättning för tågtrafiken insatta busslinjerna i många fall dras in efter hand. Under hänvisning till dåligt driftresultat för statens järnvägar ställs primärkommunerna inför kravet att finansiera trafiken, och anser sig kommunerna inte kunna åta sig ifrågavarande kostnader drar statens järnvägar in busslinjerna.

Tillvägagångssättet kan illustreras med ett exempel från Västmanland. Järnvägen lades i ifrågavarande fall ned för några år sedan. Som ersättning insattes landsvägsbusslinjer. Berörda kommuner måste bidra till driftkostnaderna. I höstas meddelade emellertid statens järnvägar att verket avser att lägga ner trafiken fr. o. m. den 10 juni 1972. Det gäller linjerna Östervåla–Tierp och Tärnsjö–Heby–Sala samt del av berörda genomgående turer Gävle–Tärnsjö--Sala.

Genom nedläggningen kommer befolkningen i berörda kommuner att sakna kollektiva trafikmedel. Detta innebär inte endast uteblivna möjligheter att resa. Busstrafiken ombesörjer även befordran av smärre godsfrändelser. Denna möjlighet utnyttjar sig bl. a. ortens handlande av. Den utarmning av den kollektiva trafiken som pågår motverkar de lokaliserings- och regionalpolitiska strävanden som myndigheterna uttalat sig för.

Länsstyrelserna har i uppdrag att genomföra en regional trafikplanering. Det är att hoppas att detta arbete skall leda fram till en tillfredsställande försörjning med kollektiva trafikmedel. Länsstyrelsernas uppdrag skall vara slutfört hösten 1974. Det är angeläget att trafikförhållandena inte försämrats under den tid planeringsarbetet tar. Tvärtom borde det vara möjligt att påbörja upprustningen tidigare än vad myndigheterna synes räkna med.

Redan i samband med offentliggörandet av uppdraget till länsstyrel-

serna lät kommunikationsministern förstå att viss återhållsamhet skall iakttagas i fråga om beslut om nedläggning av järnvägar. Senare har han meddelat att samma bör gälla statens järnvägars busslinjer. Det är angeläget att så sker. Samtidigt måste möjligheterna undersökas att återuppta redan nedlagd busstrafik. Beslut om nedläggning bör så långt det är möjligt återtå. Det bör gälla bl. a. de tidigare nämnda linjerna Östervåla—Tierp och Tärnsjö—Heby—Sala samt de berörda turerna på linjen Gävle—Tärnsjö—Sala.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens medgivande att till herr kommunikationsministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till upphävande av beslut om nedläggning av landsvägsbusslinjerna Östervåla—Tierp och Tärnsjö—Heby—Sala samt av berörda turer på linjen Gävle—Tärnsjö—Sala?

Denna anhållan bordlades.

§ 11 Interpellation nr 70 ang. åtgärder för att förbättra servicen genom närbutiker

Ordet lämnades på begäran till

Fru SÖDER (c), som yttrade:

Herr talman! Varuservicen har under senare år försämrats för stora grupper. Nedläggningen av butiker har drabbat glesbygdsområdenas invånare hårt. Även storstädernas service har från många synpunkter försämrats. När det gäller närservicen försämras den kontinuerligt, bl. a. beroende på att kvartersbutikerna håller på att försvinna. Den utveckling som innebär att stormarknader växer upp i städernas ytterområden och konkurrerar ut närbutiker är därför olycklig.

Ett system som helt bygger på konsumenters förmåga att med egen bil förflytta sig långa sträckor för att få tillgång till varor är otillfredsställande. Många grupper, vilka inte har möjlighet att utnyttja bil, beroende på dålig ekonomi, handikapp, ålder m. m., får en avsevärt försämrad service. Stormarknader kan ibland erbjuda lägre priser än kvartersbutiker. Detta kan bl. a. förklaras av att kostnader för vissa funktioner, vilka tidigare legat på distributionsledet, överförs på konsumenterna. Detta gäller främst transport- och lagringskostnader. Den lägre kostnaden för konsumenten blir på detta sätt fiktiv, och det blir inte någon reell möjlighet att höja den personliga standarden. Även den i detta sammanhang försämrade rådgivningen till konsumenterna måste beaktas.

Det faktum att stormarknaderna har kunnat erbjuda lägre priser är givetvis en orsak till deras snabba framväxt. Motivet för större satsning på stormarknader har dock inte primärt varit att erbjuda lägre priser, utan det har varit av företagsekonomisk natur. De samhällsekonomiska konsekvenserna och konsekvenserna för individens ekonomi har aldrig blivit fullödigt belysta. Fortsätter den nu inledda utvecklingen kommer stora grupper att ställas utan möjligheter att klara sina inköp utan att särskilda åtgärder vidtas. Det torde inte vara uteslutet att kommunerna i framtiden ser sig tvingade att för vissa grupper ordna särskilda transporter

till externvaruhuset för att människorna skall kunna klara sina inköp. En sådan utveckling innebär att kommunerna övertar en del av distributionskostnaderna.

Viss utredningsverksamhet på området pågår, bl. a. i den s. k. distributionsutredningen. Den snabba förändringen av butiksstrukturen gör det angeläget att riktlinjer snarast utarbetas för utvecklingen inom detaljhandeln.

Med hänvisning till vad som anförts hemställes om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få framställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd medverka till att förslag till åtgärder snarast framläggs i syfte att dämpa den expansion av stormarknader som sker på närbutikernas bekostnad?
2. Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att skapa förutsättningar för en förbättrad service genom närbutiker?

Denna anhållan bordlades.

§ 12 Interpellation nr 71 ang. allemansrätten

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Alltifrån 1940-talet har jag sökt få förståelse för och skydd mot förstörelse av vår natur, våra vatten- och strövområden med deras fauna och flora samt fritidsvärden. Först efter år 1967 har efter regeringsinitiativ uppstått ett nyvaknat intresse för skydd mot förstörelsen av dessa för land och folk livsviktiga värden. Tyvärr är nu förstörelsen och såren i svensk natur så allvarliga, att de i många fall aldrig kan läkas.

Sedan 1940-talet har den urgamla *allemansrätten* aktualiserats och så småningom fått ökad förståelse och respekt. Från år 1950 har dess nödvändighet fastslagits. Rätten att beträda annans mark, att plocka bär och blommor, att nyttja bygdevägar m. m. är tillgångar som i dag har minst lika stor betydelse som under sekler som gått.

En del reaktionära jurister har sökt döda allemansrätten, men vi har ändock lyckats hindra att den dragits in i paragrafernas och tyckandets djungel. Största faran i dag ligger i de stora bolags- och penningintressen som successivt lyckats stärka den enskilda äganderätten och koncentrera den faktiska makten till en handfull människor. Det är en skandal att ett demokratiskt samhälle är till synes försvarslöst gentemot enskilda spekulations- och vinstintressen. Förstörelsen får och kan ske öppet. Samhället skapar dyra sysselsättningsämbetsverk men står trots allt handfallet när det gäller att handla och i tid förhindra förstörelsen.

I pressen kan vi dagligdags läsa om att stora bolag faktiskt tillåts urholka och successivt döda kärnan i allemansrätten. Stora bolag i Värmland och annorstädes kalhugger omfattande markområden samt besprutar dem med gifter som dödar eller gör bär och blommor till gifthärdar. Allmogens rätt dödas, och det är meningslöst och föga lämpligt att bjuda barn och vuxna produkter som är förgiftade. Rätten att få beträda annans mark och plocka bär och blommor samt finna

rekreation i naturupplevelser är urgammal och tillkommer hela vårt folk. Samhället har icke rättsligt ingripit och förbjudit bolagen att genom kalhyggen och gift inskränka allmänhetens rättigheter eller krävt skadestånd för intrång i allemansrätten. Skogsvägar, som fäder i generationer brutit, underhållit och nyttjat, stänges av mäktiga bolag av med låsta bommar och stenkummel. Inom Uppsala län redovisar en jägmästare att det byggts 75 skogsbilvägar för ca 5 miljoner kronor, därav har 40-50 procent givits i statsbidrag. Jägmästaren säger: "Skogsbilvägarna är på många håll avstängda med bom, som hindrar fritidsåkarna att köra in på dem." Jägmästaren säger att markägarna är i sin fulla rätt att stänga av vägen för motorfordon även om statsbidrag utgått till byggandet av vägen. Att gå och promenera på vägen är däremot tillåtet.

Varför sätter icke kronan upp järnbommar där skogsvägar möter allmänna vägar? Varför ges statsbidrag till skogsvägar och varför tillåtes dessa farliga biltransporter på allmänna vägar? Varför skall inte skogsägarna tvingas att ha kvar flottlederna och vintervägarna för att få fram sina produkter? Och vem har givit tjänstemän och bolag högre rätt än riksdagen och Kungl. Maj:t att sätta urgamla rättigheter ur kraft? Eller har Kungl. Maj:t givit bolag, ämbets- och tjänstemän rätt och fullmakt att själva handla som de för gott finner?

1950 beslöt riksdagen att till enskilda betala för s. k. intrång i fiskerätt på vattenområden som tillhörde kronan. I stället för högst 3 miljoner kronor i kostnader blev det en "Ebberöds bank" där i snabb följd oupphörligen tiotals miljoner matas in. Bolag och jorddrottar har tagit huvuddelen. Det förefaller som om vattenområdesrätten, trots överbetalningen, icke klart övergått till kronan. Fiskeområden som kronan har inköpt för miljoner har av bolagen gjorts till stinkande gifthärdar för fiskbestånd och rekreationssökande människor.

Bolagen tillåts lägga beslag på strand- och skärområden, som kronan äger, men som med nyttjanderätt varit tillgängliga för allmogen. Gränser flyttas godtyckligt, och trots att samhället ägandemässigt har enorma mark- och vattenområden, som behövs för att man skall kunna möta allmänhetens växande behov av fritidsområden för hälsa, rekreation och trivsel, kan ekonomiskt starka intressenter lägga beslag på dessa värden, eftersom ämbetsverk och kronans och allmänhetens företrädare anser sig förhindrade att hävda kronans och allmänhetens rätt. Nu ger vi bolag och andra tiotals miljoner kronor i bidrag för att sköta rengöring från smuts genom de giftutsläpp m. m. som vi själva åstadkommit, men den enskilda äganderätten kan fortsätta förstörelsen, och makten för dem, som är giftspridare, kvarblir.

Hormoslyr får efter ett beslut med 6 mot 4 röster, trots alla varningar för förgiftningar av människor, djur och växtlighet, åter användas, Allemansrätten försvinner genom en skylt "VARNING - OMRÅDET ÄR BESPRUTAT MED HORMOSLYR". Hur djur- och fågelliv skall delgivas denna fara på annat sätt än att förgiftas och dödas, finns inte angivet. Hur skall bolagen fullt kunna ersätta förlusten av en allemansrätt, som skall bjuda allmänheten rekreativsmöjligheter i skog och mark? Hur kan bolag eller en handfull människor ta bort en gammal folket tillhörig urminnesrätt och bjuda en förgiftad miljö i nu och framtid?

”Vägsaltet hotar sjöarna – – – . Löser ut olja och metall.” Det måste vara känt för ansvariga. Skogen i naturreservatet ”Floran”, en förnämlig naturtillgång i Uppland, avverkas av ett mäktigt bolag. Grustag förstör och plånar ut våra grusåsar, som är våra förnämsta vattenreningsverk. Fåglar, fisk och kor dör i danska giftbyn. Buller- och miljöskadorna växer.

Baggböleriet var bl. a. 1800-talets rätts- och äganderättsspöke. Men trots allt kvarblev allemansrätten som en folkets egendom. I dag förefaller jordförvärvslagen och lantbruksnämnderna, med deras makt och strävan att koncentrera jord- eller markägandet till stora enheter där bolag trots att de äger kvadratmil mark ytterligare får förvärva mark, vara en direkt fara för att allemansrätten skall dödas och försvinna. I det äldre samhället, där staten icke hade laglig rätt att skingra och förstöra allmän egendom, var respekten för allemansrätten en realitet.

I dag möter de som har rätt att nyttja allemansrätten – och för de många är detta den enda rätten till del i fast egendom i Sverige som de har – förbudsskyltar i mängd. Genom låsta järnbommar hindras allmänheten att nyttja sin rätt.

År 1889 skrev Axel Danielsson om ”Ett skövlat land och ett plundrat folk”, där en härskande klass med rasande glupskhet skövlat vårt land och i dubbel mening plundrat vårt folk, först på dess skogar och sedan, då en del av folket lösryckts från alla samband med jord och mark, på dess arbetskraft.

År 1895, innan arbetarrörelsen hade någon representant i riksdagen, ställde samma författare frågan om man kunde ”älska våra strömmars brus, så länge den elektriska kraften i vattenfallen är privategendom, älska bäckarnas språng, så länge endast strändernas ägare få fiska kräftor och högt betalande engelsmän meta laxöring, älska den mörka skogens dystra sus, där baggbölerens yxa förjagat skogsnympfen och andra poesier, älska stjärnenatten, varunder en här av utplundrade proletärer hacka tänderna av köld, och sommarljuset, i vars sken de få arbeta sig svettiga dag och natt”? Kan man älska allt detta?, frågade Danielsson. Ja, man kan och bör älska det som ynglingen älskar sina drömmars mö, eller vandraren sitt mål, som han endast kan nå på en lång och mödosam stig, menade han.

Snart har ett nytt sekel förflutit sedan detta epos skrevs. Vi lever ännu kvar i allmänna talesätt och förhoppningar, som präglas mer av tro än vilja till praktisk handling. Förväntningar knyts nu till ett annorlunda miljö- och internationellt naturvänligt år. Huruvida det hela även nu kommer att stanna vid en jättekongress, sammanträden och utredningar i all oändlighet eller leda till praktiska handlingar med viljekraft bakom orden, återstår att se.

Sverige borde beakta att om vi inte handlar i dag, har vi kanske i morgon för alltid gått miste om tillfället, och på miljö- och naturvårdens område fortsätter vi med att ha ”ett skövlat land och ett plundrat folk”.

Ett ryskt ordspråk säger: ”Den som är mätt, förstår ej den som är hungrig.” Utan tvivel är stordelen av vårt folk miljöhungrigt och behöver få möjligheter att mätta sin naturhunger, som den i dag inte kan tillfredsställa. En handfull ekonomiskt mätta och rika kan tillfredsställa alla egna önskemål och har samtidigt makt att utestänga de många

därifrån. Rätts- och utredningsinstitut, ämbetsverk och tillämpande organ har makt att bestämma över de många egendomslösa som också har behov av hälsa, miljö och trivsel.

I Kungl. Maj:ts proposition av den 8 februari 1689 framgår att "Kongl. Cammar-Collegium haar låtit upsättia kiöpebrefven contante penningar, Räntemästaren qvitterat reda penningar, men uti protocollet finnes per expressum, at Collegium bevilliat, at kortning skulle skee uti köpet emoot löhningar och andra praetensioner, ja det som ännu mehr är, så vijsar protocollet at Räntemästaren varit anbefallt at up- och afföhra som contante penningar, vijsandes detsamma räntekammareboken, att mehrendehls inge andra medell den tiden varit i cassan". Det stulna fick återlämnas till kronan.

I Expeditionsutskottets förslag av den 28 november 1863 framhålls: "Ett lands skogskapital är en förmögenhet, som icke i alla afseenden befinner sig i samma förhållanden med annat fast eller löst kapital och därför ej heller bör obetingat bedömas efter de ekonomiska lagar, hvilka för övrigt böra göra sig inom den industriella lagstiftningen gällande. Skogarna kunna, i synnerhet i ett land med Sveriges nordliga läge, med allt skäl räknas till de s. k. naturliga kapitalen. De utgöra villkor för landets beboelighet genom deras inverkan på dess klimat, ett förhållande som Skogs-kommittén genom inhemtande af vetenskapliga auktoriteters yttrande till fullo utrett; de stå i detta avseende i samma kategori med luften, vattnet och de fysiska krafter, hvilka utgöra grunden och villkoret för all industri; men de skilja sig från dem derigenom, att de kunna genom mensklig verksamhet tillintiesgöras — — — Rikets ständer anse, att Kronan icke längre bör släppa ifrån sig denna för staten nödvändiga egendom, utan kraftiga åtgärder ofördrojligen böra vidtagas till densamma bevarande för det allmänna."

I Åbokommitténs betänkande 1916 konstaterar Carl W. U. Kuylenstierna, att förändring i nyttjande eller ägande ej fick lända till inskränkning i de redan existerande rättigheterna. "Denna regel har fått sig uttryck i instruktionerna för bergskollegium den 16 oktober 1723 och 22 juni 1773 § 12. Kollegium anbefalldes vid allmänningars upplåtande till bruk noga tillse, att de, som av ålder därstädes haft rättigheter av antytt slag skulle vid sitt nyttjande därav bibehållas. Om förbehåll skett i upplåtelsebrevet eller ej, har icke varit avgörande för rättigheternas bestånd. En huvudregel för praxis har nämligen varit den, att kronan ej kunde bortgiva eller försälja, vad den ej själv ägde."

Det har sagts att likhet inför lag och rätt endast har teoretiskt värde för de ekonomiskt svaga. Kränkningar av urgammal allemansrätt får ske till synes utan möjlighet att få rättelse genom myndigheter och rättsinstanser. Det kan ta många år innan ett besked om en rättelse eller ett svar kan lämnas av ansvariga. Man får en känsla av att en framställning från en mindre bemedlad göms i någon skrivbordslåda för att glömmas och komma bort. Alla de frågor som här i korthet berörts ingår i allemansrätten. Ju större behov, nytta och hjälp de ekonomiskt svaga har av allemansrätten, desto mer utlämnade är de åt de ekonomiskt starkas fria spel.

Enskilda bolag lägger beslag på kronans vattenområden, skär och

holmar; skogsområden kalhugges och besprutas med gift och blir varhårda för människor, fåglar och djur, som behöver bär, blommor och växtlighet och en frisk natur; gamla skogsvägar och stigar, som i sekler nyttjats av alla i en bygd, stängs av med bommar och förödes etc. Allt detta tillåts att skövlas av bolag och penningstarka spekulationsjägare. Allemansrätten, folkets egen rätt, dödas på samma sätt som vår fauna och flora. Det förefaller som om den i dag är mer värn- och skyddslös än förr, trots vår demokrati och folkstyre.

Trots att miljö- och naturförstörelsen och förgiftningarna i äldre tid var obetydliga i förhållande till dagens, så var man vaksam över att förstörelsen icke fick ske utan ingrepp från ansvariga. I dag, med den oerhörda miljöförstörelsen och förgiftningen, där människor, fauna och flora tvingas leva eller dö i en livsfarlig miljö, som skapas av ett fåtals vinnings- och förstörelselusta, vågar eller vill man icke ingripa och handla förrän det är för sent. Ansvar måste ligga hos regering och riksdag, som icke har vilja och kraft att bryta sig loss från ämbetsmannabyråkrati och en rättstillämpning, vilken likt en kräftpest går fram och dödar och föröder. Att döda och förrinta de mark- och vattenområden, som är en förutsättning för att allmänheten skall kunna utnyttja och bevara allemansrätten, är att stänga stordelen ute från deras rätt och döda allemansrätten. Detta är en "realism" till döds.

Med hänvisning till vad bl. a. i det föregående anförts hemställes om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få framställa följande frågor:

Har statsrådet och regeringen uppmärksammat att bolag och större markägare håller på att döda och förrinta *allemansrätten* — den gamla urminneshävd — genom att stora skogsområden kalhugges och giftbelägges; vägar och stigar som nyttjats i många sekel avstängs med järnbommar; strandområden, och vatten med holmar och skär, lämpliga till fritidsområden, ockuperas nu av bolag, trots att äganderätten ligger hos kronan, och detta synes ske utan att myndigheter och rättsväsen ingriper?

Om detta är fallet, kommer regeringen att ingripa för att beivra alla rättskränkningar mot allemansrätten och ge allmogem det skydd mot förgiftningar, natur- och miljöförstörelse, som skall ge människor möjlighet att nyttja sin allemansrätt, och kan man på sakrätternas och allemansrättens område påräkna statsrådets stöd för strävan att lag och rätt för de ekonomiskt svaga icke endast fortsätter att ha ett teoretiskt värde utan gives ett reellt innehåll?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Anmälades och bordlades

riksdagens förvaltningsstyrelses berättelse om verksamheten inom riksdagens förvaltningskontor under år 1971,

skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret angående fortsatt utgivning av otryckta ständsprotokoll och

skrivelse från riksdagens förvaltningsstyrelse angående anslag på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1971/72 till Den inre riksdagsförvaltningen: Utredning om riksdagens hus m. m.

§ 14 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1482 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1483 av herrar *Magnusson* i Borås och *Schött*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 13 med förslag till
lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Nr 1484 av herrar *Magnusson* i Borås och *Hedin*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 15 med förslag till
lag om ändring i uppbördsförordningen (1953:272), m. m.

§ 15 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Luttra (c), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att
tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
nr 5 med förslag till skadeståndslag m. m. måtte med hänsyn till ärendets
omfattning utsträckas till första plenum efter lördagen den 4 mars.

Denna hemställan bifölls.

§ 16 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställts, nämligen

den 21 februari av

Nr 81 Herr *Glimmér* (c) till herr kommunikationsministern angående
upprätthållandet av färjförbindelser:

Vill statsrådet medverka till att de orter som är beroende av
färjförbindelser inte får försämrade förbindelser på grund av arbets-
tidsförkortningen för färjpersonalen?

den 22 februari av

Nr 82 Herr *Lövenborg* (vpk) till herr kommunikationsministern om
åtgärder för att minska belastningen på landsvägsnätet:

Anser statsrådet att de statliga företagen bör rekommenderas att i
sin trafikplanering utgå från att landsvägsnätet – särskilt när det
gäller speciellt tung trafik – i minsta möjliga utsträckning belastas och
att SJ:s taxepolitik liksom andra åtgärder utformas för att befrämja
detta syfte?

Nr 83 Herr *Källstad* (fp) till herr utbildningsministern angående de nya
bestämmelserna för antagning till bibliotekariutbildning:

När kommer de nya bestämmelserna för antagning till biblioteka-
riutbildning att föreligga?

Nr 26

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.11.

Tisdagen den
22 februari 1972

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert